

Stálá expozice Monoxylon v ZOO Dvůr Králové nad Labem

Marek Štěpán , ilustrace Milan Slezák

GAIA - Společnost pro expedici Monoxylon

GAIA - Společnost pro expedici Monoxylon

Již od roku 1989 existuje skupina lidí, zabývající se výrobou a praktickými zkouškami dlabaných člunů. Samozřejmě členské obsazení se během let mění, ale hlavní myšlenka, prokázání užitelnosti těchto dopravních prostředků v pravěku, ta zůstává a také díky činnosti experimentátorů si již vydobyla své místo na poli vědeckém.

Bylo vyrobeno několikero člunů, které se s větším, či menším úspěchem zkoušely, nejprve na českých vodních plochách a pak dokonce i na moři. V roce 1989 - Orlice, 1990 - Seč, 1992 - Baltské moře, 1993 až 1995 - Rozkoš, Labe - 1993.

Organizační změny nastaly v roce 1992, kdy vznikla GAIA - „Společnost pro

expedici Monoxylon“. Jejím cílem je „podpořit praktickými pokusy ideu významu dlabaných člunů v počátcích evropské říční a námořní plavby“, jak to stojí ve stanovách společnosti. Proběhly zkoušky člunu hypotetického tvaru na Baltu, aby roku 1995 proběhla expedice Monoxylon I, která ověřovala předpokládané cesty neolitických zemědělců z Předního Východu do Evropy přes Egejské moře.

Předpoklady se ukázaly jako správné, italští archeologové totiž v roce 1994 v jezeře Bracciano našli dlabaný člun z období neolitu, a tak po velkém úsilí byl v roce 1998 vydlabán nový člun, dle originální předlohy z Itálie a naplánována další ověřovací expedice Monoxylon II podél pobřeží jižní Evropy, od Sicílie až po Portugalsko. Sledovala tím další z možných

tras šíření zemědělství okruhem neolitic-
kých kultur s kardiovou keramikou.

Členy Společnosti jsou z více než 90 % mladí lidé, starší ovšem osmnácti let. Členství není vázáno jen na území naší republiky, ale je možné i členství mezinárodní. To je naopak jednou ze snah Společnosti, která svým posláním řeší problematiku nadnárodní.

Za mnohaletou činnost experimentátorů vznikla celá řada dlabaných člunů. Mnohé z nich již zcela přemohl čas, ale některé jsou dosud k vidění. Ty nejstarší je dnes možné shlédnout v Centru experimentální archeologie Věstary, kde doplňují kolorit pravěké osady.

Dva poslední čluny z řady jsou nyní ve stále expozici vybudované v ZOO Dvůr Králové nad Labem.

Spolupráce se ZOO Dvůr Králové nad Labem

Uložení člunů po skončení expedice bylo vždy problémem, který byl řešen různě. Po expedici *Monoxylon I*, byl od května do září 1998 člun umístěn na Biskupském náměstí v Brně. Druhý člun z roku 1998 byl dokonce téměř jeden rok na zahradě pod volným nebem u vedoucího projektu Radomíra Tichého. Zde byl vystaven nepřízní počasí a hlavně si ho nemohli prohlédnout zájemci toužící vidět „hrdinu expedice“ na vlastní oči.

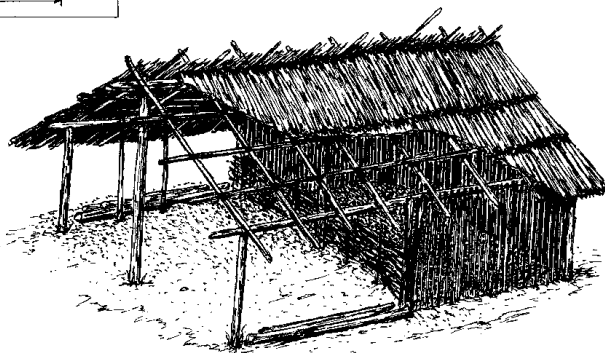
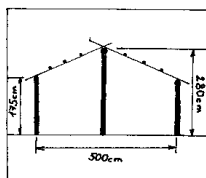
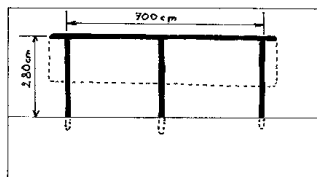
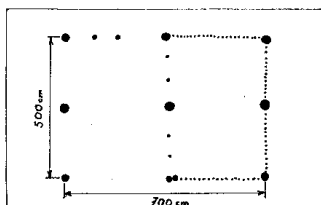
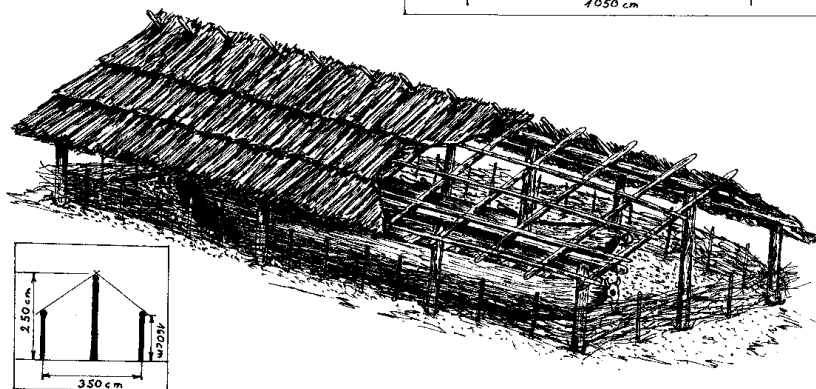
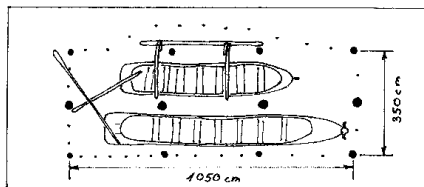
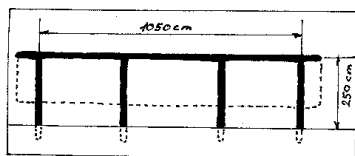
Bylo navrhováno mnoho řešení, jak nejlépe člun uložit aniž by trpěl rozmary počasí a zároveň, aby nebyl skryt zrakům veřejnosti. Během roku 1999 byla dohodnuta spolupráce Společnosti GAIA a ZOO Dvůr Králové nad Labem na vybudování stálé expozice *Monoxylon*, kde se počítalo s uložením obou posledních člunů v řadě, tedy člunů z expedice *Monoxylon I* a *II*.

Podle plánu vyrostly na přiděleném prostoru dvě stavby, připomínající neolitickou osadu objevenou na břehu jezera Bracciano. Jejich výstavba však musela být provedena s ohledem na charakter expo-

zice a v souladu s bezpečnostními předpisy ZOO. Proto jsou stavby poněkud modifikovány a k jejich rekonstrukci bylo použito moderních prostředků (drátů, hřebíků). Přestože se nejedná o rekonstrukce v pravém slova smyslu, mají důležitou roli při navozování základního autentického dojmu celé expozice.

Budování expozice započalo 3. září 1999, kdy bylo nakáceno dřevo, jasanové kmínky a dubové kůly. Ještě téhož dne byl materiál převezen do Dvora Králové, kde se složil na určené místo budoucí expozice, vedle dětského hřiště, nedaleko pavilonu šelem. Členové Společnosti GAIA našli útočiště pro nocleh přímo uvnitř zoologické zahrady, tak jako ho nacházeli po mnoho následujících víkendů. Druhý den, 4. září, byl vyčištěn prostor a začaly se hloubit kůlové jamky, což byla vysílující dřina, neboť pod měkkým pískem stavitelé narazili na cihlovou drť, kameny a jiný materiál, který sloužil při stavbě ZOO k zarovnání terénu. Nemilým překvapením však ještě neměl být konec, protože jeden z hlubitelů jamky bravurně překopl přívod vody do sektoru hřiště, který tvořila sice tlustá, ale poddajná hadice ukrytá pod onou vrstvou navážky. S odbornou pomocí techniků zahrady se brzy vše dalo do pořádku a mohlo se pokračovat v práci. Odměnou za úmornou dřinu ve velkém vedru, byla možnost vidět zoologickou zahradu po uzavírací době, což je pro obyčejného smrtelníka úchvatný zážitek.

Práce pokračovaly každý víkend, nepřetržitě až do 17. září, kdy proběhla akce nazvaná „Jičín - město pohádky“, na které byly vystaveny i oba poslední čluny, přičemž člun „Bracciano“ dokonce jezdil po místním rybníku „Kníže“. Večer kamion čluny převezl do ZOO Dvůr Králové, kde je posádka devíti mužů do pozdní noci zasouvala v omezeném prostoru pod nedokončený přístřešek. Druhý den se již zase pilně pracovalo na dokončování

Nákres Podoba expozice, rozměry a umístění objektů a člunů v ZOO Dvůr Králové n. L. Nahoře rekonstrukce přístřešku a člunu expedice Monoxylon II z jezera Bracciano u Říma a člunu expedice Monoxylon I, dole model obydlí z mladší doby kamenné, umístěný v sousedství. ■

expozice, hlavně na pokrývání střech rákosem, velmi zdoluhavé práci, která se nedá uspěchat.

Následovalo několik dalších, prací naplněných vikendů, ale čas se neúprosně krátil. Termín otevření expozice byl stanoven na 9. října a stavba skýtala pořád neutešený pohled nedokončeného díla. Představenstvo ZOO začínalo být nervózní zda bude vše hotovo. Ještě 8. října zely ve střechách obou domů díry nepokryté rákosem a málokdo věřil, že se podaří stavbu dokončit. Avšak veteráni expedice *Monoxylon I* a *II* se vzchopili k obdivuhodnému výkonu a expozice byla několik měsíců před otevřením dokončena.

Otevření expozice, křest knihy

9. října 1999 po vyřčení několika slov k cílům celého projektu a poděkování všem, kdo přiložili ruku k dílu, otevřel Radomír Tichý stálou expozici *Monoxylon* v ZOO Dvůr Králové nad Labem symbolickým přetnutím jasanového prutu kamennou sekyrou, nástrojem, který odvedl tolik práce při výrobě člnů. Zazněla

pravěká hudba a po několika proslovech hostů, představitelů ZOO a dalších, byla expozice uvedena v život.

Ve 12.00 začalo v restauraci „U lemu-ra“, v prostorách ZOO, křtění knihy „*Monoxylon II*, plavba po 8000 letech“. Celý prostor byl doslova namačkaný lidmi, z nichž se většina neubrnila dojetí. Knihu pokřtil její odborný recenzent Dr. I. Pavlů. Několik výtisků, které byly k dispozici, šlo z ruky do ruky.

Nákres, plánek expozice

Konstrukce domu a přístřešku se opírala o nálezy italských archeologů a pomáhá návštěvníkovi expozice vytvořit si představu možného vzhledu vesnice u Bracciana před 8000 lety, přestože nejde o přesné rekonstrukce vědeckého významu.

Rozměry na plánech jsou orientační, pracovalo se s přírodním neupraveným dřevem, kde rozhodně nejde o milimetry.

Současnost

V září 2000 byla expozice přemístěna do prostoru poblíž staré vstupní brány, nedaleko výběhů buvolů a zeber.

